

ГОД. XXIII.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 41.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду сваког дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

О РЕДИТЕЉУ.

(Свршетак.)

Редитељ не сме никад ништа чинити по некој шаблони.

Он мора за тим тежити, да све индивидуалише, а при том раду свом ваља да има увек на уму и особине позоришног дела и особине сваког глумца.

Примера ради наводимо, да неко може слушаоце своје занети ускликом, а неко ће постићи то исто добро удешеном мимиком или згодним покретом.

Оба та по себи различита начина могу да постигну тај исти ефекат, јер сваки глумац ваља да ради по природи свог знања и умења.

Редитељ ваља, дакле, да да прилике сваком глумцу, да прикаже улогу онако, како му то природа доноси, а не треба да захтева, да сваки глумац подједнако одигра ту исту улогу.

Si duo faciunt idem, non est idem. (Ако двоје чине то исто, опет није то исто.)

То правило важи нарочито у приказивачкој уметности.

Редитељ треба да пази и на то, какав ће намештај и од какве боје употребити и какво осветљење, јер и то је не само од декоративног већ и психичког значаја.

О светлом дану не говори се и не ради се као у тамној ноћи, или кад је омора, бура, олуја и громљавина.

Редитељ мора непрекидно одушевљавати глумце за њихов рад, да би могли с вољом и маром изводити поверење им зајдатке.

Редитељ треба, штоно реч, добро да испече сваки комад пре него што дође на распоредну пробу.

Добро ће чинити ако у посебној књи-

зи забележи: какве ће се декорације употребити, какав намештај, какво осветљење; где ће ко стајати, куд ће отићи, кад прећи од једног места на друго. Ваља да означи и знатнија места, која изискују нарочитог нагласка, па и то, којом и каквом темпом да се говори. Треба да поправи поједине реченице, које се тешко могу да изговоре на позорници, да изостави или скрати, што је за скраћивање, а све у прилог сценичном ефекту.

Таква књижица редитељска вреди много за инсценисање позоришних дела, нарочито ако редитељ по својој књижици одреди сваком глумцу, где ће stati, кад ће се кренути с места и у ком правцу, куд ће отићи, као и то, којим и каквим гласом ваља глумац да означи важнија места у својој улози.

Редитељ мора бити у неку руку и педагог. Он мора на пробама јасно и разговетно да растумачи глумцима, шта им ваља радити. Ал' то не смеју бити дуга разлагања, него кратке поуке и упутства, како треба ово или оно извести.

Редитељ не сме допустити, да глумци у игри својој претерују, или да од улоге своје направе карикатуру, или да на пробама само „маркирају.“

То све иде на штету самог тикомадај на штету заједничке скупне игре глумачке, а томе треба stati на путу свом встројашујући.

Редитељ ваља да пази да сваки глумац изговори сваку реч онако и што што захтева улога му; ваља да пази да сваки гред, покрет и поглед глумца буде увек у складности са говором тиму или тима који

извршију звонјем и тапоником

Лаубе вели, да је управо он био прави редитељ сваком комаду и да ни једно позоришно дело не може постићи потпунијог успеха на позорници, не узводи ли бригу о инсценисању и учењу позоришних дела главом сам управитељ.

„Ich kann mir keine gedeihliche Theaterführung denken, bei welcher nicht der eigentliche Director die Inszenierung leitet und beherrscht“, — вели Лаубе.

Велику бригу задају редитељу сцене, у којима народ има послана.

Тешко, веома је тешко да не речемо немогуће обучити статисте, да и они живо учествују у игри, да утичу на развијатак радње.

Тој невољи доскачу многи редитељи тиме, што имају два три глумца, који во-

де статисте и на позорници их потстрекавају да кретањем и живим усхицима потпомогну драмску радњу на позорници.

Још долази питање:

Да ли треба да игра глумац у комаду, у ком је редитељ?

Никако!

Редитељ не треба да раскомада снагу своју.

Сву бригу и све старање ваља редитељ да посвети редитељству, а не једно и улози својој.

Два послана не могу се с успехом радијти у једно и исто доба.

Истина, било је а има и сада глумаца, који веома добро играју у комаду, у ком су редитељи.

Али то су само изузетци!

ЖИСТКИ

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Ханела“, виђење и јава у два раздела, с певањем и свирком, написао Герхарт Хауптман, превео Сава Петровић).

У суботу 11. (23). јулија о. г. прешло је први пут преко српске позорнице нешто са свим ново, чега још није видео српски свет и што је на њу утешало веома неодређено. Traumdichtung, како Хауптман хрсти своје дело „Hannele's Himmelfahrt“, одиста је за нас нова новцата вреста, и да је пејсник своју „Ханелу“ онако патентовао као своју „Die versunkene Glocke“, назавши ју изреком „ein deutsches Märchen-drama“, вољан би био човек помислити, да је то тако нешто специјално немачко, да му мора нестати живота, одузме ли му се немачки језик. Но Хауптман то није учинио, као да је знао, да ће се главом наш стари, у таквим пословима опробани Сава Петровић латити, да у лепо српско рухо заодене ту симпатичну малу патницу па да ће онда и српски свет с њом радо и вољно гледати оне и немиле и миле визије, које се њој јављају у њену, што рекао Хауптман, „Fiebertraum“-у. Само ће се да богме ипак још морати српски свет аклиматизовати те са оном немачком нежношћу и мекотом појнимати оно, што збори

Спаситељ, кад није више Странац, кад му наиме с леђа склизне спви огратч те се он јави у белој златотканој одећи. На први се мах не даје све то тако јасно ни схватити а како ли је то дивна, како слатка утеша за сваког, кога тишти ма и најљући јад! Мајсторски превод Саве Петровића, савесна и вешта и према нашим приликама до најмање ситнице тачна режија Пере Добриновића и најпосле вољно прихваћена и добро прошиљена репрезентација наших снага, нарочито Милке Марковићке и Васильевића, мора „Ханелу“ омилити и српском свету и сачувати је за будуће од прекора, да се забунила онамо, где је не могу лепо дочекати и просто за то, што је не схваћају. Разуме се, да ће и од сад међу осталим морати и Драга Стефановићка онако красно и осећајно певати стару Морфидисову „Спаваћу песму“, која се из Холтајева старог плачевног „Виза бисера“ преселила амо, да успава бону Ханелу. Једном речи све мора остати, као што је било овај први пут, па ако и не буде баш оне величанствене опреме, каква окружује Ханелу-Стелу Хохенфелсову у бечком Бургу, ми ћемо, задовољни оним, чега имамо, веома се радо наслаживати напитком са свежег извора чисте богодане појезије Герхарта Хауптмана, коју

Сава Петровић тако лепо уме српски да протумачи.

Г.

(„Прибислав и Божана“, историјска драма у 5 чинова, с певањем, написао Драг. Ј. Илијћ, музика од Д. Јенка.)

Тај драмски спев, који је свакако од песничке вредности, даван је по други пут 12. (24.) јула о. г., и одмах можемо рећи, да се и опет јако допао нашој публици, која је свом допадању одушеке давала, то повлађујући игри наших глумаца, то заносећи се лепотом поједињих призора, као што је н. пр. трећи чин, где народ приноси жртву богињи Лади. Већ тај једни чин, за који је наш Јенко компоновао много лепих, умилних песама, кадар је осигурати тој историјској драми, чим ако хоћете „легенди“, стално место у нашем репертоару. С.

(„Крајишчиња“, слика из српског народног живота у 3 чина, с певањем и играњем, написао Петар Крстоновић, за позорницу удеоно А. Хапић, музика од Дубека; приказана дне 14. јула 1898.)

Овај изворни комад, којим је довршена овогодишња позоришна сезона у Новом Саду, може се рећи, да је овде лепо успео. Под скромним називом: „Слика из народног живота“ пошло је младом писцу за руком, да састави за почетника доста лепо драмско дело. Нарочито је врло лепа тенденција, да се жигошу предрасуде једног српског племена против другог, а шак су сви једне крви и језика. И у овом комаду пребацију лепој и вредној крајишчињи богате Банаћанке њезину личну спротињу и порекло, па шак на крају крајева побеђује верна љубав и ваљаност честите крајишке девојке Данице (г. Д. Стефановићка) и њеног драгана Станка (г. Марковић). Нарочито је добро изведен други део другог чина: „Јабука“, где Даница чита буквицу обесним својим противницима, што занемарују народну своју лепу ношњу, те услед њихове сујете и лакомислености пропадају њихови родитељи и мужеви. Може се рећи, да је писац потпуно успео с оним, што се у естетици обележава речштма „irritendo castigare mores“. Сувишна нам се чини појава Загорца Штефека. Писац је, до душе, верно приказао слику Загореког кајкавца међу штокавцима, али баш за то, јер војује против предрасуда, што деле једнокрвну браћу, ако и говоре другим дијалектом те се називају другим именом, мислим, да је или требао изоставити

Загорца Штефека (г. Бакаловић) или и њега узети у заштиту против тесногрудности банатских сељана. У осталом он је и у склону радње посве сувишан.

Естетичари сматрају најгорим такав свршетак позоришне игре, и таковом се може назвати „Крајишчиња“, где се радња свршије са свадбом и свадбеним ручком или вечером. Ако и роман и приповетка свршава тако, где почиње проза живота, то јопи много више вреди за драмско дело. Драма је најотменија форма поезије. Али ми шак писцу не приговарамо, што је свој комад завршио са сватовском вечером или ручком, јер нам је верно изнео народне обичаје на позорницу, којих иначе не бисмо могли видети. Ми му, шта више, то бележимо у заслугу.

„Крајишчиња“ носи на себи обележје почетника, али почетника, који је тим својим, не варало ли се: првенчетом, показао, да је у њега лепи таленат за писање драма из народног живота. Лица, нарочито у почетку првог чина, остају нешто предуго у истом призору на позорници. Певачки и кореографски део тога комада лепо пристаје у ту слику из народног живота, а шак љубичији Дубек лепо је успео с напевима некојих песама, које се нарочито певају у збору.

Што се тиче приказа, морам у првом реду похвалити г. Драгу Стефановићку, као крајишчињу, која је овај пут стекла потпуно признање и као глумица и као певачица. И темпераментика и јасноћа изговора била је особито добра у сцени, где чита заслужену буквицу обесним својим противницима.

Исто тако бејаше на свом месту и г. Марковић у улози крајишчињиног драгана Станка, и као глумац и као певач. Разуме се, да су своје улоге као обично добро одиграли г. Ружић, као Жиљка Недељков, г. Добриновић, као верно погођени тип сеоског кравара, гђа Тодосићка, као врло добра приказивачица надуте сељакиње Макре, г. Љукић као кум. Врло је добро приказао г. Спасић протераног ћака Лазицу. Како је улога писара Коке у Миљковић-Дубековој „Јабуци“ доста слична улози Лазици, признајемо, да је г. Спасић Лазицу са свим оригинално и долично приказао. Морамо да похвалимо и г. Динића и г. Душановића у улогама слуге и сеоског пандура; а признајемо и воносицма споредних улога, да ћу све учинили, да тај изворни комад остави леп утисак. То су и постигли и

деличним приказивањем и складним певањем,
нарочито у збору.

Ј. Хр.

(Управни одбор „друштва за српско народно позориште“) држао је 15. (27.) јула евоју седницу под председништвом дра Лазе Станојевића, начоника друштвеног. Ова је седница значајна била с тога, што је у њој решено питање о управи позоришне дружине и што је у њој спроведена и реорганизација исте дружине. Како се, по извештају председниковом ипје нико пријавио и на поновљени стечај за место управитеља, и како преговорци, који су вођени с д. Ружићем ради примања управе, нису имали жељена успеха: то је по предлогу, који је поднео члан Јован Грчић у име својих једномишљеника, решено, да се привремена управа повери дру Станоју Станојевићу, с тим, да му д. Ружић, почасни управитељ, буде заменик, и да му се саопшти „Уредба о делокругу управитеља и редитеља“, да учини своје примедбе, ако их каквих узима. — Према стању прихода умањен је број чланова позоришне дружине и решено је, да се са преосталим члановима утврде уговори с том обvezом, да се сви, после одобреног им одмора од четрнаест дана, нађу у Т. Бечеју, где ће прва представа бити 2. (14.) августа о. г. — Откупљено је од П. Крстоношића дело му: „Крајашкиња“, којаје врло лепог позоришног успеха имала у Новом Саду. — По препоруци управитеља А. Хаџића примљена су ова позоришна дела: 1. „Две љубави“, жалосна игра у 3 чина, од Г. Чикија, превео у стиховима Ј. Грчић. — 2. „Вилењак“, ромактична опера у 3 чина, речи од Кинда, музика од Вебера, превод у стиховима Јована Грчића. — 3. „Женидба на пробу“, шаљива игра у 3 чина, с певањем, посрбио Петар Крстоношић.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Рачунски извештај месног позоришног одбора о примању и издавању српске народне позоришне дружине у Вуковару од 1. јануара до 12. фебруара 1898.)

Приход:

Гласом исказа од 12. фебруара 1898. под бр. 1. ушло као претплата на 12. пред- става свота од	1057.40
„Мајчин благослов“ (ван претплате)	111.80
„Слободарка“ (у претплати)	45.60

„Бидо“ (ван претплате)	77.80
„Нијоба“ (у претплати)	46.90
„Карлова тетка“ (у претплати)	73.—
„Шокица“ (ван претплате)	152.10
„Женски пријатељ“ (у претплати)	37.10
„Задушне жене“ (у претплати)	22.72
„Хамлет“ (у претплати)	87.58
„Грађичари“ (ван претплате)	111.65
„Роман спромашног младића“ (у прет- плати)	48.—
„Присни пријатељи“ (у претплати)	34.40
„Краљевић Марко и Арапин“ (ван прет- плате)	180.90
„Брђуша“ (у претплати)	31.80
„Сеоска лола“ (ван претплате)	105.80
„Добре сведоцбе“ (у претплати)	30.—
„Риђокоса“ (ван претплате)	82.86
„Задужбина цара Лазара“ (дечија пред- става. Ван претплате)	110.—
„Лажни Цар Димитрије“ (у претплати)	27.—
„Ултимо“ (у претплати)	40.20
„Балканска царица“ (ван претплате)	83.80
„Крајашкиња“ (ван претплате)	60.70
„Јабука“ и „Јованчини сватови“ (ван претплате)	450.13
	3109.24
Салдо за изравнање као дефицит	351.07
	3460.31

Расход:

Гласом исказа од 12. фебруара 1898. бр. 1. у име путна трошка Осек-Вуковар	191.14
плаћено	
Гласом исказа од 12. фебруара 1898. бр. 2. у име биљег паушала за објаве	33.—
плаћено	
Гласом исказа од 12. фебруара 1898. плаћен у име плате позор. члановима	2280.80
износ од	
Гласом исказа од 12. фебруара 1898. под бр. 4. у име дневни трошкова	650.20
представа плаћен износ од	
Гласом исказа од 12. фебруара 1898. под бр. 5. плаћен у име исказаних	305.17
различитих рачуна износ од	
	3460.31

У Вуковару, 12. фебруара 1898.

Мих. Рогулић• с. р. Велимир Михајловић с. р.
као предсједник мјестног благајник.
позор. одбора.

Да је рачун тачан и за добар пронађен:

Петар Станчишић, с. р. Светислав Новак, с. р.
Глиша Војновић, с. р. Др. М. Стојановић, с. р.

Издаје управа српског народног позоришта.